

Đurđica Ivančić Dusper

RATIMIR GREGURIĆ – JEDNO NEOPRAVDANO ZABORAVLJENO IME

Od svih koji su se dosad bavili poviješću Crikvenice, ime Ratimira Gregurića, koji se veći dio svog života, kao amater, strastveno bavio proučavanjem prošlosti Crikvenice, ostalo je gotovo posve zaboravljeno. Iako od rane mladosti slaba zdravlja, gotovo sav se, u slobodno vrijeme predao tom poslu. Nalazio je u njemu, kako sam kaže u svojim «Uspomenama i dnevniku», mnogo radosti i uspjeha, ali i muka i patnji zbog ljudi koji ga nisu shvaćali niti prihvaćali njegov rad. Bilo ih je koji su mu podmetali klipove, koji su mu se rugali, klevetali ga i tužakali. Uza sve to ostao je ustrajan, uvjeren da radi koristan posao, rezultati koji će «mlađim istraživačima – znao je reći – dobro doći». To se i obistinilo. Mnogi su dosad, često i ne spominjući autora, koristili njegovu građu koja nažalost nije publicirana. Ostala je u rukopisima. Dva su njegova zapažena rada: «Povijest pučke škole u Crikvenici» sažetak kojega je predao u školsku arhivu i «Građa za povijest Crikvenice», čiji je jedan pretisak pohranjen u Zavičajnoj biblioteci Narodne knjižnice i čitaonice u Crikvenici.

TKO JE RATIMIR GREGURIĆ?

Sam kaže da mu je Ravna Gora rodno mjesto, jer je tamo rođen 10. travnja 1916. No, njegovi su roditelji stalno živjeli u Crikvenici ali mu je majka, vjerojatno želeći da bude bliže svojim, pred porod otišla u Ravnu Goru. Tamo je bila kratko vrijeme da bi se s malim Ratimirom ubrzo vratila u Crikvenicu.

Otac Martin, rođen u Glini (selo Jukinac) 1883., (umro u Crikvenici 1964.) i majka Marija (r. Majnarić) rođena u Ravnoj Gori 1886., (umrla u Crikvenici 1962.) došli su u Crikvenicu kao učitelji, zbližili se i vjenčali. Martin je neko vrijeme, od 1910. do 1914. bio učitelj u Selcu, a zatim u Crikvenici kao učitelj njemačkog jezika i glasovira. Marija Gregurić i danas je ostala u lijepom sjećanju

nekim starijim Crikveniĉankama kao uĉiteljica ruĉnog rada uz koji je predavala i hrvatski jezik. U starijim godinama predavala je i u graĉanskoj školi u Crikvenici. I još se sjećaju stariji Crikveniĉani da su u početku živjeli u zgradi nekadašnjeg hotela «Klotilda» na današnjem Trgu Stjepana Radića, a zatim kupili kuću na samom početku Podvorske, sada Šetalište Vladimira Nazora br. 3.

Sin Raco (1916.-1946.), kako su ga od milja zvali, već se u djetinjstvu isticao inteligencijom. Kao mladić bio je smiren, jednostavan i posebno duhovit. Nažalost od najranije mladosti bio je bolehljiv, zbog čega su mu roditelji, u najboljoj namjeri, posvećivali možda i previše pažnje. Mnogo toga čemu teže dječaci njemu je bilo uskraćivano, uvijek je živio pod paskom i po utvrđenim pravilima. I unatoč tome bio je rado viđen, profinjen i simpatičan mladić – tako o njemu danas priča Nevenka župan – Pelić, koja je s njim često kontaktirala. Posebno je draga, blaga i obljubljena, bila njegova majka Marija, koju su u obitelji zvali Mica. Njen najstroži ukor u školi za vrijeme nastave ruĉnog rada bio je: «Djevojčice, budite dobre!» - sjeća se danas N. ž. Pelić, nekadašnja njena uĉenica.

PET GODINA INTENZIVNOG RADA NA POVIJESTI CRIKVENICE

Intenzivan rad na prouĉavanju prošlosti Crikvenice Ratimir Gregurić počeo je 1941. godine. Po talijanskoj okupaciji, kako kaže, u svom dnevniku bio je izgubio volju nastaviti, ali je ipak smogao snage da ne odustane. Počeo je ĉitati sve do čega je mogao doći, a što obraĉuje prošlost Vinodola i Hrvatskog primorja. Mnoge je knjige dobio od tada umirovljene uĉiteljice Anke Šoštarić¹, a znatno mu je pomogla i ravnateljica Puĉke škole, Zora Zastavniković. U početku se posvetio prvenstveno izuĉavanju prošlosti javne Puĉke škole i utvrĉivanju godine njenog nastanka, u čemu su do tada publicirani različiti podaci, čak i u djelima afirmiranih autora. Netoĉan datum, kaže, od tih je autora prenio u svoju župnu spomenicu i msrg. Antun Rigoni, u Gregurićevo vrijeme crikveniĉki župnik. Ratimir Gregurić je opsežnim istraživanjem školske arhive, izvora izvan Crikvenice i u razgovoru sa starim Crikveniĉanima, kao godinu utemeljenja javne civilne škole u Crikvenici ustanovio 1797. Taj podatak smatrao je jednim od najuspješnijih rezultata svog istraživanja.

Ovime Ratimir Gregurić nije završio istraživanje povijesti školstva u Crikvenici. Tako, meĉu ostalim, opisuje i blagoslov i otvaranje nove školske zgrade na početku Vinodolske ulice, 28. listopada 1900. godine, čemu je kumovala Marija Skomerža, supruga Ivana Skomerže st, zvanog Lažica. Tom je prilikom prigodni govor održao župnik, roĉeni Crikveniĉanin, Aleksandar Car.

¹ Dugogodišnja uĉiteljica Anka Šoštarić darovala je poslije smrti svoju biblioteku od 830 knjiga knjižnici samostana sv. Antuna Padovanskog u Crikvenici.

U svim tim istraživanjima R. Gregurić sa zahvalnošću spominje ljude koji su mu zdušno pomagali. Prije svega msrg. Antuna Rigonija, crikveničkog župnika, zatim župnika msrg. Franju Prpića, pa tadašnjeg crikveničkog katehetu dr. Dragutina Truxa, kojega ističe kao vrsnog poznavaoa latinskog jezika. Mnogo je saznao i prilikom susreta s msrg. Svetozarom Rittigom te poznatim selačkim kroničarom Ivanom Lončarićem Papićem. Spominje i obične Crikveničane koji su mu znali pričati o crikveničkoj prošlosti, kao npr. nonu Ane «s Petaka», iz obitelji Mežnjarovih, zatim staru žanovicu te Baricu Matejčić, koja se kao prva domaća učenica 1865./66. upisala u školu. Nadasve je zahvalan prof. Vinku Antiću, koji ga je za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata zdušno podržavao u njegovu radu.

INICIJATIVA ZA OSNIVANJE TURISTIČKO-RIBARSKOG MUZEJA

U svom se dnevniku R. Gregurić posebno osvrće na upoznavanje s prof. Vinkom Antićem koji je oduševljeno pozdravio i poslije potpomogao njegov rad na istraživanju povijesti ovoga kraja. U to vrijeme prof. Antić sazvao je grupu javnih radnika radi dogovora o pripremnim radovima za izdavanje spomenice o 50-godišnjici turizma u Crikvenici, te o osnivanju turističko-ribarskog muzeja. Taj je sastanak održan 26. studenoga 1942. godine što R. Gregurić popraća primjedbom da nije baš umjesno u jeku rata održavati takav skup. Ali, kaže dalje, bilo je to jako korisno. Uostalom svi su prisutni «isto disali», svi su na neki način već bili uključeni u oslobodilački pokret. Sastanku su prisustvovali prof. Vinko Antić, ing. Nikola Brozina, Ljubo Stipanić, kipar Zvonko Car i Josip Skomerža.

Nakon što je školskoj arhivi konačno predao sažetak svoga rada o povijesti crikveničke pučke škole pod naslovom «Prvih osam decenija pučke škole u Crikvenici», kojega je posvetio svojoj majci, mogao se intenzivnije posvetiti drugim istraživanjima za građu povijesti Crikvenice.

GLAVNI IZVORI ŽUPNE MATICE

R. Gregurić 1944. g. ponovo uzima u ruke matice crikveničke župe među njima i protokol župe na Kotoru. Istražuje i druge dokumente. Međutim, od kanonika Vičića doznaje da su Talijani čitave protekle zime ložili peći dragocjenim i nenadoknadivim arhivom kaptola modruškog, u kome su se nalazili i dokumenti neophodni za proučavanje prošlosti vinodolskih škola. Doznao je i o uništavanju povijesnih spomenika. Tako su stari latinski natpis s kamenog mosta podignutog 1826. preko potoka Dubračine Talijani bili zabacili, a nakon intervencije u Zagrebu uspjelo mu je pronaći ga i prebaciti u vrt Dječjeg

doma, uz Kaštel. Zauzeo se i za očuvanje kipa sv. Ivana Nepomuka koji je također bio na starom mostu i kojemu se kasnije nije pridavala dužna pažnja. Nakon njegove intervencije postavljen je na ulazu u župnu crkvu Blažene Djevice Marije, gdje i danas stoji. Zanimajući se za stare spomenike doznao je da je na malom mostiću koji je nekada bio pred kućama Turina i Car (Traljovi) u Frankopanskoj ulici, bio natpis koji spominje nekog guvernera imenom Paolo Kiss, no nije ga pronašao.

Na očuvanju starih umjetnina radio je, prema riječima R. Gregurića, i kipar Zvonko Car, koji je, kako kaže, spasio sliku sv. Šimuna sa stare kotorske župne crkve. župnik msrg. Franjo Prpić dao je sliku uokviriti i smjestiti u crkvenu lađu župne crkve Majke Božje, gdje i sada stoji.

U svojem najopsežnijem rukopisu, Građa za povijest Crikvenice R. Gregurić u posebnim poglavljima obrađuje topografiju, kratku povijest mjesta i okolice, doba Frankopana, frankopanski kaštel u Crikvenici, dona Julija Klovića i župu Kotorsko-crikveničku. U ovu građu uključio je podatke i razmatranja o crikveničkoj luci Ivana Skomerže st. Budući da je ovaj dio građe pisan vjerojatno u drugoj polovici 30-ih godina prošlog stoljeća, dosad manje korišten, vrijedno ga je u nešto skraćenom obliku uključiti u ovaj prikaz.

OD UŠĆA DUBRAČINE DO PRAVOG PRISTANIŠTA

Do 1871. godine Crikvenica, kaže se u informaciji I. Skomerže st., nije imala luke, već je kao lukaslužilo ušće potoka Dubračina kojega je dubina bila znatno veća nego danas. Čamci su se vezivali ili sidrili znatno dalje uzvodno od velikog zidanog mosta. Spomena je vrijedno da se tada u ribarenju koristila uglavnom ladva (zoppolo) koja se najčešće izvlačila na žal. Prvu oveću barku, kakve su sadašnje ribarice, dao je sagraditi Toma Katnić. Tu je barku sidrio Podvorsku.

Kasnije je Crikvenici kao pristanište služio jedan primitivni drveni gat koji se protezao u more u pravcu današnjeg glavnog lukobrana. Taj je drveni gat bio dugačak 20 m. živežne namirnice, uglavnom kukuruz, koji se na tom gatu istovarivao, dovažale su povremeno iz Rijeke selačke bracere («Matiško» i «Didon»), Selce su već tada imale trabakule «Vinodol» i «Demetrio» (Pobori), a kasnije «Sv. Mikulu» (Jeličić) i konačno «Johanu» (Rokan).

Onih nekoliko čamaca što ih je Crikvenica tada imala, sidreno je u ušću Dubračine. Ladve su se izvlačile ponajveć na prostoru današnje tržnice, između današnjeg posjeda nasljednika Ivana Skomerže i Davida Montanarija (danas dućani Hautz-Balen)². Ladve i rijetki čamci natezali su se na kopno i na prostor

² Prostor od hotela «International» do stare Općine – Vijećnice (op. Đ. I. Dusper).

koji se tada zvao Pod kraj, a to je dio prostora što ga danas zaprema općinski perivoj ispod vile «Mire».

Crikveničku je luku gradila tada novokreirana Pomorska oblast u Rijeci. Gradnja ove luke završena je negdje 1873. godine. Koliko istočni, toliko zapadni dijelovi lukobrana bili su tada za oko 50 odnosno 20 metara kraći. Današnji trg ispred Ljekarne «Polić» bio je u ono vrijeme morska ploha. Pri gradnji obale koja spaja oba lukobrana duge je mjesece bio uposlen gliboder (cavafango) dok je produbio obalu na kojoj je podignuta današnja njena bankina. Oba spomenuta lukobrana utemeljena nedaleko izobate na mekanom (gruzastom) tlu, od vremena njihove gradnje do pred sam minuli rat,³ utonula su toliko, te se moralo povisivati njihova razina. Taj se posao obavljao u dva navrata tako da su razine podignute za 50 do 80 cm. Isto je tako povisivana i razina zaštitnog zida na velikom lukobranu. Negdje 1885. godine produljen je onaj kraći lukobran za oko 20 m, a 1914. godine otpočele su radnje na produljavanju velikog lukobrana. Uslijed ratnih prilika, te su radnje završene negdje oko 1920. godine.

Na sjednici Trgovačko-industrijske komore, koja je održana 25. ožujka 1937., kad je na dnevni red došla stvar crikveničke luke, dao je Ivan Skomerža ml. Ovu izjavu:

«Obala ili riva ove luke, koja nije sagrađena na dovoljno čvrstom temelju, skliže polagano ali stalno, već godinama prema lučkom prostoru. Između te rive i mjesnog glavnog trga pukotine i izbočine bivaju sve to veće, a u rivu ugrađeno i uklesano kamenje izlazi ili se ruši prema lučkom mokrom prostoru, tako da se ne može predvidjeti dan i čas kad će se ta riva u more survati. Bilo je sitnih krparija na toj rivi, ali one nisu i ne mogu zaustaviti konačnu njenu propast. Stoga bi bilo potrebno da se ona temeljito na sasvim novim i solidnim temeljima izgradi.

Crikvenica ima 200, što većih što manjih propisno registriranih plovila, a površ toga je najveće i najfrekventnije mjesto u Hrvatskom primorju. Pukotine bi stoga trebalo čim prije sanirati.

Odkad je crikvenički lukobran za nekih 50 m produljen osobito od 1920. godine veoma trpe mjesne plaže. Pjesak naime, koji su prije more i njegove struje na te plaže nanašale, sve se u većoj mjeri na štetu tih plaža gubi. Dapače, umjesto da pjesak prilazi, drugi smjer morskog strujanja, kojeg produljeni lukobran u okolici plaža prouzrokuje, odnaša sa njih već prije prikupljeni pjesak u dubine obližnje morske plohe. Ovdje se može reći da je produženje lukobrana samoj luci bez dvojbe koristilo, ali je ta korist polučena na teret plaže. Da su pak ove plaže životni uvjet opstanka ovog kupališnog mjesta, o tom nije nužno gubiti riječi.

Za doskočiti opisanoj nevolji i predusresti daljnje upropaštavanje plaža, nužno bi bilo da se na njihovoj južnoj strani izgradi jedan odgovarajući valobran.

³ Riječ je o Prvom svjetskom ratu (Đ. I. Dusper).

Plod svih koraka što su ih poduzele i općina i komora bio je onaj neznatni popravak rive koji je izvršen minule godine.»

Toliko u spomenutoj izjavi Ivana Skomerže ml.

Propadanje luke nije spriječeno, te je 1937. čitav dio rive propao. I. Skomerža ml. Dao je snimiti taj ulegnuti dio i pokazao sliku jednoj komisiji Direkcije pomorskog saobraćaja u Splitu, koja je bila slučajno stigla u Crikvenicu. Kratko nakon toga oblast je malo popravila luku, a tako stoji i danas. Luka je, kaže na kraju u spomenutoj «Građi» R. Gregurić, sagrađena najviše na intervenciju I. Skomerže st. koji je svojim neprestanim audijencijama kod riječkog guvernera i šefa Pomorske oblasti na tome inzistirao, što je konačno rezultiralo izgradnjom luke.

Sažetak

Ratimir Gregurić rođen je 1916. godine u Ravnoj Gori, ali je tu bio kratko vrijeme, te je pretežno živio u Crikvenici. Veći dio života u Crikvenici proveo je proučavanjem njezine povijesti, naročito poslije 1941. godine. Njegove povijesne bilješke nalaze se u školskom arhivu, osobito ona koja se odnose na školsku povijest, a pretisak njegove Građe za povijest Crikvenice čuva se u Zavičajnoj biblioteci Narodne knjižnice i čitaonice u Crikvenici. Izvori za njegova povijesna istraživanja su većinom arhiva škole, arhiva župe na Kotoru, arhiva frankopanskog Kaštela u Crikvenici i kazivanja mještana. Zbog zdušnog traganja za crikveničkom poviješću Ratimir Gregurić ide u red uglednik Crikveničana i značajnijih povjesničara ovog kraja.

Ključne riječi

Ravna Gora, Crikvenica, povijest Crikvenice, Pučka škola, Ribarski muzej, uništavanje povijesne građe, crikvenička luka.

Summary

Đurđica Ivančić Dusper • **RATIMIR GREGURIĆ – UNJUSTIFIABLY FORGOTTEN NAME**

Ratimir Gregurić was born in 1816. in Ravna Gora, but spent only a brief time there and mostly lived in Crikvenica. He spent most of his life studying history of Crikvenica, especially after 1941. His notes are now in the historical archive, including those related to history of schools, while Popular library of Crikevnica has the copy of his material about town history. Sources of his research were mainly the school archive, archive of the parish church in Kotor, archive of the castel of Frankopans in Crikvenica and stories of the local people. Thanks to his historical analysis Ratimir Gregurić is one of the most important historians of this region.

Keywords

Ravna Gora, Crikvenica, history of Crikvenica, school, Museum of fishing, destroying of historical documents, port of Crikvenica

Bilješka o autorici

Đurđica Ivančić Dusper, Crikvenica, novinar u mirovini.